

МЕТОДИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЗА РАЗВИВАНЕ НА ИНТЕРКУЛТУРНАТА КОМУНИКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В ПЪРВИЯ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП

Полина Заркова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия има за цел да предложи методически дейности за развиване на интеркултурната комуникативна компетентност на учениците чрез обучението по български език. Темата на работата е мотивирана от становището, че интеркултурната компетентност се определя като ключовата компетентност на XXI век. Нейната водеща роля е детерминирана от многоезичието и мултикултурализма, които характеризират съвременния глобален свят. За да се превърнат учениците в успешни комуникатори, които да съумяват да се справят с предизвикателствата, отправени им от съвременното общество, е необходимо те да развият умения за ефективно участие в интеркултурен диалог. Комуникативно ориентираното обучение по български език притежава необходимите характеристики, чрез които учениците да овладеят интеркултурни комуникативни умения.

Keywords: intercultural communicative competence; intercultural dialogue; communicatively oriented Bulgarian language teaching; methodological activities; intercultural communicative skills

Обучението по език в съвременния образователен контекст все по-осезателно придобива функциите на обучение по култура. Тази тенденция важи и за спецификата на актуалния педагогически дискурс у нас. Все повече и по-обосновани стават твърденията в специализираната литература, че обучението по български език постепенно се превръща в обучение по култура. „Идеята за необходимостта от изучаване на културата осмисля всички усилия за изучаване на езика. Методическата значимост на това понятие е, че то установява области на референции, извън които изучаването на език губи смисъл“ (Dimchev, 2010: 22). Доказателства за достоверността на подобни становища се съдържат не само в резултатите на проведени в тази посока проучвания със

съответните статистически данни и процентни съотношения. Те са видими във всяка житейска ситуация – вседневно се натъкваме на факта, че ефективното владение на българския език е гаранция за успешно реализиране на комуникативни намерения от различен характер – за социална интеграция, за професионална реализация и пр.

Подходящата съвкупност от условия и средства, чрез която подрастващият да се научи да използва ефективно езика, осигурява комуникативно ориентираното обучение по български език. Мотивацията за изучаване на български език в рамките на комуникативно ориентираното обучение по български език се създава, когато младата личност се убеди, че родният (български език) език е инструмент за разширяване както на знанията за човека, природата и обществото, така и за обогатяване на собствения житейски опит. Очакван резултат от процеса на обучение по български език чрез комуникативно ориентираното обучение е способността за успешно участие в комуникацията от страна на обучаваните лица, т.е. чрез практическата реализация на придобитите умения да се възприемат и да се продуцират изказвания, които да са пълноценни в комуникативно отношение – факт, който насочва вниманието към дискурсната компетентност и към нейната роля за превръщане на младата личност в компетентен комуникатор. „Проявите на дискурсната компетентност на учениците са резултат от натрупването на знания и реализиране на умения, които произтичат от „задействането“ на тяхната езикова, социолингвистична, стратегийна, социална и прочее компетентност. Проучвано от такъв зрителен ъгъл, понятието за дискурсна компетентност се доближава до родовото понятие в парадигмата – комуникативна компетентност. Съществуващата прилика е закономерна, защото и двете явления са резултат от моделирането на една и съща дейност – участие на подрастващите в комуникацията“ (Petrov, 2012: 29). Овладяването на умения за адекватно възприемане и създаване на дискурс, при това не само като продукт, но и като процес, съобразен със съответния социокултурен контекст, комуникативна ситуация и пр., е един от елементите, който стои в основата на формирането на умения за ефективно участие в *интеркултурен диалог*.

Релацията между език и култура е положена в спецификата на моделите на речево общуване. Този факт насочва вниманието на специалистите по езиково обучение към процесите, съпътстващи общуването, провеждано в интеркултурна среда. „Когато си взаимодействат, всеки от общуващите има своя перспектива за културните и социалните различия. Затова условно може да се говори за два вида социокултурна компетентност. Единият вид е компетентност, обслужваща *етноцентричен модел на обучение*, а другият вид е на компетентност, обслужваща *интеркултурен модел на обучение* при съхраняване на националната идентичност в образованието и културата“ (Angelova, 2005: 99). Значимостта на подобни твърдения се обуславя от схващането, че езикът функционира сред система от убеждения, норми и ценности, споделяни от

неговите носители. В същото време, отделните социални роли и адекватното им реализиране в даден социален контекст предполагат интеракция с други култури и с техните представители. Подходът към чуждите култури винаги започва „от вътре навън“ и се задейства от личната етноцентрична гледна точка на личността.

За да се осъществява резултатно обучение по култура, необходимо е да се разработят *методически дейности* за развиване на *интеркултурна комуникативна компетентност*, които да обхващат както етноцентристката тематична област, така и интеркултурната. С оглед на изказаното становище в настоящата статия се предлагат методически дейности с етнокултурна насоченост, които биха подпомогнали усъвършенстването на интеркултурната комуникативна компетентност на ученици в първия гимназиален етап на българското средно училище.

Задача 1. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Златната плоча на Вояджър е грамофонна плоча, поставена на борда на двата космически апарата, изстреляни в Космоса през 1977 г. по програма „Вояджър“. Плочата съдържа записи на звуци и снимки, изобразяващи разнообразието на живота и културите на планетата Земя. Плочата е предназначена за всякакви форми на извънземен живот или за хора от бъдещето, които биха я открили. Ако някога записът бъде открит от извънземни същества, това най-вероятно ще е в далечно бъдеще и затова на плочата се гледа като на своеобразна капсула на времето и символично послание, а не като на сериозен опит за комуникация.

Съдържанието на плочата е подбрано от комитет на НАСА, чиито членове подбират 115 снимки и множество природни звуци като тези, издавани от прибой, вятър, гръмотевици и животни. В допълнение са прибавени музикални пасажки от различни култури и исторически периоди, поздравления на 55 езика (без български), между които от европейските фигурират шведски, испански, арменски, турски, гръцки, холандски, португалски, италиански, унгарски, френски, английски, уелски, румънски, немски, дори и латински, като от славянската група това са сръбски, чешки, украински, полски и руски. Сред селекцията на звуците присъства 90-минутен подбор от световна музика, между които са: песен от о. Ява, сенегалски ударни инструменти, заирска песен, австралийски аборигенски песни, песен от Нова Гвинея, гайди от Азербайджан, изпълнение на индианци от племето навахо, сватбена песен от Перу, както и авторски композиции на Йохан Себастиан Бах, Моцарт, Стравински, Бетховен. Между тях е и разбира се, песента „Излез е Дельо хайдутин“ от родопската етнографска област в изпълнение на Валя Балканска.

(Източник: www.wikipedia.org; 11.05.2017)

1. Ако имате възможност, кои други български песни (авторски, народни/актуални, шлагери) бихте изпратили на подобни мисии и защо? Какви послания бихте искали да внушават те?

2. Кой чуждестранни музикални произведения бихте включили? Как чрез тях бихте представили съвременното културно многообразие и различните музикални стилове?

3. Какви предмети (занаятчийски изделия, емблематични литературни произведения и др., изображения на обекти – природни забележителности, паметници, статуи, картини и др.) бихте изпратили като символи на нашата цивилизация?

4. Какво знаете за личността на Дельо хайдутин? Потърсете легенди и предания, от които да почерпите информация.

5. Кой други народни закрилници са обезсмъртени чрез народното творчество (песни, легенди, предания)?

Методически коментар

Въпросите към текста са насочени към: (1) придобиване на знания и към развиване на умения главно от етноцентристско естество, тъй като тематиката на текста е свързана предимно със собствената култура на обучаваните лица (например избора на песен от българска фолклорна област в изпълнение на В. Балканска; личността на Дельо хайдутин и пр.); (2) практическо приложение на интердисциплинарни знания и умения, тъй като се очаква учениците да използват при съставяне на своите отговори познания от областта на литературата, историята, музиката, етнографията и др; (3) развиване на умения за изграждане на текстове, които да са пълноценни в комуникативно отношение и да са релевантни на темата по отношение подбора на изразните средства, които ги съставят. Очаква се учениците успешно да се справят с поставените задачи, тъй като текстът и въпросите към него се отнасят до популярен факт и по познавателна трудност са съобразени с техните психофизиологични и възрастови характеристики.

Задача 2. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Никола Иванов Фичев (Колю Фичето) е роден през 1800 г. в Дряново. От 3-годишен остава без баща. На 10 години става чирак в Еснафа на дряновските дюлгери.(...) По време на чиракуването си той посещава редица градове в българските земи, Влашко и Турция. Учи занаят и при майстори каменоделци от Корча, говорещи гръцки, добре запознати с Атина, Акропола и старогръцката архитектурна традиция. На 23 години става калфа. (...) През 1836 г. строителят на църквата „Св. Никола“ в Търново майстор Иван Давдата се разболява. Колю Фичето довършва храма и на 36 години „препасва майсторската престилка“. През следващите години негово дело са: църквите „Св. Димитър“ (1849 г.) в Лясковец; „Св. Никола“ (1851 г.) в Дряново и „Св. Троица“ (1865 – 1867 г.) в Свищов; кулата камбанария в Плаковския манастир (1856 г.); църквите във Велико Търново – „Св. Богородица“ (1842 – 1844 г.) и „Св. св. Кирил и Методий“ (1860 – 1861 г.), „Св. Спас“ (1862 – 1863 г.), „Св. Константин и Елена“ (1872 – 1873 г.), осветена от търновския владика Иларион Макарио-

полски; Солак джамия в Казанлък и джамии в Търново и Свищов. През 1865 г. строи чешмата на Соколовския манастир.

На Самоводската чаршия във Велико Търново Колю Фичето изгражда „Къщата с маймунката“ (1849 г.) и хана „Хаджи Николи“ (1858 – 1862 г.). През 1873 – 1876 г. построява във Велико Търново най-хубавия конак в Дунавския вилает. След Освобождението, от 10.02 до 16.04.1879 г., в сградата заседава Учредителното събрание, изработило Търновската конституция.

Колю Фичето построява и тримоста – надр. Росица при Севлиево (1857–1858 г.), дълъг 110 метра, издържал големите наводнения през 1859 г., 1897 г. и 1939 г.; закрития мост над р. Осъм в Ловеч (1874 – 1875 г.), реставриран след пожар през 1925 г. През 1865 – 1867 г. той изгражда моста над р. Янтра при град Бяла, дълъг 276 метра и широк 9 метра, с 14 сводови отвора. За Колю Фичето и неговия мост при Бяла Феликс Каниц отбелязва в „Дунавска България и Балканът“: „Удаде ми се случай през 1872 г. близо до градчето Килифарево, в с. Фади бей, да опозная самия майстор строител. Там, в голямата кръчма на хана, стоеше Никола Фичоолу, един скромнен българин от Балкана, по носия и обноски не се разграничаваше от останалите селяни... При това изглеждаше слабо да съзнава, че със своите недостатъчни елементарни знания е създал една постройка, която, като изключим тези в Цариград, може да се нарече най-съвършената нова хидротехническа постройка в Турция и която може да прави чест на видни европейски техники... Който разглежда моята скица на моста на Фичоолу при Бяла..., ще извика като мене: какво би могло да стане с такъв високо надарен народ, ако можеше едно от нашите многобройни технически училища да се премести на Балканите“.

Колю Фичето строи и контролира всички големи държавни строежи в Дунавския вилает при управлението на Мидхат паша. В Търновската община той е със статут на градски архитект. Колю Фичето умира на 15.11.1881 г. Погребан е във Велико Търново на Марно поле.

1. Виждали ли сте лично някои от шедьоврите на легендарния майстор? Кой от тях намирате за най-атрактивен?

2. Намерете допълнителна информация за живота и за делата на Колю Фичето. Каква представа за личността му си създадохте?

3. С кои други исторически личности с подобен принос и постижения бихте направили аналогия, макар и извявали се на различно поприще?

Методически коментар

Въпросите след текста целят: (1) усъвършенстване на корпуса от знания и умения на подрастващите за боравене с информация, заложена в текст с интеркултурна насоченост, както и развиване на техните евристични способности – да намират информация по определена тема, да я осмислят, прилагат и пр.; (2) развиване на умения за изграждане на пълноценна в комуникативно отношение свързана реч; (3) задълбочаване на знанията на учениците за дос-

тиженията в българската култура и за техните автори посредством учебните занятия по български език; (4) затвърждаване на положителните отношения на обучаваните лица към националната култура, история и език. Резултатите от изпълнението на задачата се очаква да бъдат положителни, тъй като тя се отнася тематично до историческа личност и културно-исторически обекти, които са добре познати сред обществото, а трудността на въпросите е съобразена със спецификите на образователния етап (като знания и умения от различни учебни предмети), в който се намират подрастващите.

Задача 3. Прочетете текстовете и отговорете на въпросите.

Т.1.

Тази църква е най-известният средновековен български паметник във Велико Търново. Построена е и е стенописана от българския владетел Иван Асен II в чест на голямата победа на българите при Клокотница над войските на епирския деспот кир Теодор Комнин на 22 март 1230 г. През XIII – XIV в. църквата „Св. Четиридесет мъченици“ е била главна църква на манастира „Великата лавра“, който се намирал в подножието на Царевец на левия бряг на Янтра. Била е още царска църква по време на Иван Асен II. Състои се от две части – продълговата базилика с шест колони (...) и от една пристройка, построена по-късно към западната ѝ страна.

(...) В църквата „Св. Четиридесет мъченици“ се намират едни от най-значителните писмени паметници – Омуртаговата, Асеновата и Граничната колона от крепостта Родосто от времето на хан Крум. Системните археологически проучвания започват през 1969 г. Извънредно голям интерес предизвиква откритото през октомври 1972 г. Калояново погребение. То е на мъж, висок около 1,9 м, в богато войнско облекло, украсено със сложна шевица с вплетена златна сърма и бисери, на ръката със запазен масивен златен пръстен печат, тежащ 61,1 г, на който има хералдично изображение на барс и надпис в негатив: „Калоянов пръстен“. Със същия хералдичен знак през 1981 г. бе открит и печат – неопровержимо доказателство за гербовия знак на българите при Асеновци.

(Източник: <http://veliko-tarnovo.net/turizam/zabeleжитel10nosti/veliko-tarnovo/tsarkvata-sv-tchetirideset-matchenitsi.html>; 05.03.2018, 15:16)

Т.2.

Ще отидеш в града приказка през някоя късна есен, когато Янтра лениво влачи зелените си води, а може би през ранна пролет, когато Царевец е обсипан с уханни теменужки и синчец, а сливите са вече нацъфтели покрай зидовете на възстановения крепостен обръч, като ято бели облаци. И все така зачарован, като неизменно верен поклонник, ще пребродиш, кътче по кътче, всички познати любими места. Със затаен дъх ще спреш пред всяка нова разкопка, излязла на бял свят след вековна забрава.

Разглеждаш всяка изровена колона, всяка стена, израсла малко повече, откогато си я виждал последния път. И нетърпеливо въздишаш за часа, ко-

гато ще видиш възстановен целия комплекс, в цялото му величие и стройна единност.

Вечер съзерцаваш силуета на Балдуиновата кула – романтично видение сред лунната светлина. (...)

Дали да отскочиш до Арбанаси и да се опиеш от широкия кръгзор, който се разстила пред Петропавловския манастир, дали да се отправиш към севлиевското шосе (...), или да се върнеш отново по пътеките на миналото и да преклониш чело пред лобното място на Бачо Киро, Иван Семерджиев и Цанко Дюстабанов, (...) да надникнеш в дома на легендарната баба Мота – търновската баба Тонка, където се е крил Левски...

Колко паметници има този град! От колко епохи...

Колко култури, наслоени пласт върху пласт през хилядолетията: тракийска, римска, славянобългарска, са оставили следи върху Царевец...

Тръгваш към музея и не можеш да не се спреш за миг и да преклониш глава пред паметника, който признателното потомство издигнало за стогодишнината на Велчовата завера.

(...) Слънцето и бистрият въздух мамят нагоре към Трапезица, към Света гора, към Преображенския манастир, ала нетърпеливите ти стъпки неизменно тръгват надолу към моста, към Асенова махала, към реката.

(...) А около пазителката на старината, мълчаливо стаени, ученици, туристи, свои и чуждоземни, слушат прехласнати това, което им разправя за историята на черквата, за надписа на колоната, за Ивана Асена...

В този надпис е дадена историята на Втората българска държава в най-величавото ѝ постижение. Това е историята на българския народ, възплътил с победата при Клокотница възжеланията на всички свои поколения, от Аспаруха до втория Асен.

Иван Асен пожелал да създаде храм, в който да събере всички спомени, които сочат най-ценното от всичко постигнато в старите времена.

Храм-паметник.

Затова в новата черква край Янтра той пренесъл колони от Плиска и Преслав.

(...) Едва ли, когато е наглеждал строежа на този пантеон, Асен Втори е подозирал, че било твърде близо времето, когато и той щял да увековечи името си с най-голямата победа на българите.

(...) Людете приближават с благоговейни стъпки. Тя е там. Наистина е там – запазената по чудо Асенова колона.

(Източник: Попова-Мутафова, Фани, „Седмият грях“, Издателство „Отечество“, София, 1981)

Т.3.

Градоустройственият план на Търновград разполага българската столица върху три старопланински хълма – Царевец, Трапезица и Света гора. Тяхва-

та непристъпност благоприятства за превръщането на града в тежкоукрепен център, правейки го трудно преодолима пречка за всеки нашественик. Във вътрешноструктурно отношение Търново не представлявал само един град, а три отделни такива – всеки от тях едноименен с хълма, върху който е ситуиран, с изключение на Девин град – градския център, разположен върху хълма Света гора. Споменат само веднъж, върху каменна плоча, открита в Царевец, за тази част на Търновград се знае изключително малко. Трите хълма разполагали с масивни фортификации, състоящи се от стени от трошени камъни, споени с хоросан и подсилени от вътрешни дървени решетки, придаващи по-голяма устойчивост на зидовете. Възможност за разполагане на отбранителен гарнизон върху крепостните стени предоставяли големи кули, най-често с правоъгълна форма. Високи зъбери увенчавали укрепленията, предлагайки укритие на защитниците, а бойни площадки зад крепостния зид осигурявали пространство за отбрана на стените. В изображение на Търново, открито в средата на XX в., археолозите установяват и наличието на специфични кръгли кули в близост до портите на Търновград, за които се предполага, че са служели за изливане на различни врели течности върху струпвания от нападатели.

(...) Безспорно най-сериозно защитен бил хълмът Царевец, което е обяснимо предвид факта, че е съхранявал важни административни сгради като Царския дворец и Патриаршеската църква. Три последователни порти с кули водели към билото на Царевец по тесен скален провлак, който бил изкуствено пресечен при първата порта. Там, над пропастта на така наречената Сечена скала, подвижен мост отрязвал пътя за настъпление на потенциални нападатели. Любопитното е, че дори враг да проникнел през всички защитни съоръжения на Царевец, както Царският дворец, така и Патриаршеската църква разполагали с нужните възможности да се отбраняват и сами.

(...) По своето устройство Царският дворец не се различавал толкова много от класически западноевропейски феодален замък, пригоден за самостоятелна отбрана и способен да издържи продължителна обсада.

(...) Както изглежда, цитаделите на укрепените хълмове са били запазени за представителите на българската аристокрация, а редовите граждани живеели в така наречения *suburbium*, или „външен град“. Този външен град, разбира се, бил надлежно защитен със същите фортификации, които отбранявали и цитаделите, но при разрастването на града Търново се сблъсква с отделянето на място за увеличаващото се население, при което се създават определени секции, намиращи се извън укрепленията на града.

(Източник: сп. „Българска история“; специален брой „Десетилетието на цар Калоян“; Би 93 ООД; София, 2017; с. 57 – 60)

1. Кое е общото в темите на трите текста? Аргументирайте се.
2. На кои обекти от старопрестолния град обръща внимание Фани Попова-Мутафова?

3. С кои български владетели се свързват писмените паметници, намиращи се в църквата „Св. Четиридесет мъченици“?

4. Какъв е бил поводът, заради който цар Йоан Асен II заръчва издигането на храма?

5. Кой и колко на брой са хълмовете, върху които е построена старата българска столица?

6. Как определя Ф. Попова-Мутафова съдържанието на надписа на Йоан Асен II?

7. Може ли да се съгласим с твърдението, че Велико Търново е бил един добре устроен и укрепен средновековен град? Мотивирайте отговора си с доказателства от текстовете.

8. На какво се дължи приликата на откъса от „Седмият грях“ с пътеписите?

9. Какви легенди знаете за Велико Търново и за негови бележити жители?

10. Кой паметници на културата, свързани с родното ви място, можете да посочите? Потърсете информация за някои от тях.

Методически коментар

Въпросите след трите текста имат за цел: (1) да развиват умения за работа със съставен текст, който има обща тема; (2) да разширят четивните, социокултурните, дискурсните, интеркултурните и други знания на подрастващите; (3) да развият уменията на учениците за боравене с текстове, които имат различни жанрови признаци (художествен, публицистичен и др.); (4) да повишат равнището на общата комуникативна компетентност на учениците и да задълбочат знанията и уменията им за работа с различни източници на информация, да ги подтикнат да мислят критически, да учат самостоятелно, като сами регулират тези процеси, и т.н.; (5) да стимулират откривателския дух у подрастващите и желанието им да разширяват познанията си от интеркултурен характер с цел формиране на съзнание както на български, така и на европейски граждани. Прогнозираните резултати са за относително добро представяне, тъй като старопрестолният град е предпочитана дестинация не само за чужденци, но и за граждани на България, а голяма част от обектите са познати на учениците от преки впечатления. Равнището на лингвистичните и на комуникативните знания и умения, необходими на обучаваните лица да се справят успешно със задачата, се приема за овладяно на този етап от тяхното образование.

Задача 4. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Другата България на Волга

Историята и културата на тази втора средновековна България са непознати или слабо познати на българския читател. Мнозина са чували, че подобна държава е съществувала, но е била погубена от татаро-монголите през XIII век. Но нищо повече. (...).

Историческият път на волжките българи, подобно на техните дунавски сродници, е труден и противоречив, изпълнен с мигове на величие и упадък.

Установили се по Средна Волга още през втората половина на VIII век, те обединяват местните народности и създават силна и просперираща държава с богата култура. Приела вярата на Мохамед за официална религия, Волжка България се оформя като значим център на мюсюлманската духовност по Пътя на коприната.

В епохата на татаро-монголските нашествия тя се оказва основното препятствие пред войните на Чингиз хан в победоносния им поход към Европа. (...) В техните земи се ражда монголската „Златна орда“, която съгражда цивилизования си облик върху достиженията на местното волжкобългарско население. И когато в началото на XV век Ордата се разпада, именно традициите на това население раждат нова държава – Казанското ханство. След непримирими войни с християнска Русия, в средата на XVI век ханството е унищожено, а земите и поданиците му – присъединени към Руското царство.

Споменът за българското величие живее все още в легендите, митовете, в народните песни на населението по Средна Волга. Паметта за приемствеността в политическите и културните традиции на тамошното население от VIII – XVI век е съхранена по необичаен начин и в западноевропейските представи за географията на региона през Средновековието и зората на Новото време. На първите европейски географски карти басейнът на Средна Волга често присъства като териториална единица. Интересното е, че за европейските картографи чак до XIX век в Поволжието съществуват две исторически последователни, но едновременно изобразявани държави – Българското царство и Казанското ханство.

Доколко дунавските и волжките българи са близки или далечни – това е въпрос, който тепърва предстои да получи своя обективен отговор. Защото знанието за другите често се превръща в познание за себе си.

(Източник: сп. „Българска история“, колекция „България – загадки от вековете“, том V, изд. „Световна библиотека“, София, 2009)

1. По какво се различават и по какво си приличат Средновековна България и Волжка България? Припомнете си ученото в часовете по българска история или потърсете допълнителна информация, за да се аргументирате.

2. Знаете ли кой руски владетел завладява Казанското ханство и кой е неговият последен владетел? Какво знаете за тях?

3. Потърсете изображения/картини/скици, които да илюстрират живота на волжките българи. Какви впечатления създават у вас? Как определяте бита и културата им?

Методически коментар

Въпросите са насочени към: (1) повишаване равнището на интеркултурната комуникативна компетентност на учениците чрез разширяване на

диапазона им от знания за чужди културни общности, съществуващи или липсващи към настоящия момент (волжки българи, руснаци и т.н.), като и за овладяване на познания от областта на етнологията, историята, географията, антропологията и пр.; (2) развиване на умения за създаване на дискурси, подчинени на дадена тема и с подходящ за нея лексикално-понятиен състав от лингвокултурен характер, съобразен със специфичната коментирана област: *средновековие, татаро-монголи, Пътя на коприната, ислям* и т.н.; (3) развиване на положително отношение към другите и другостта. Прогнозира се частично справяне при отговарянето на въпросите от страна на подрастващите, тъй като част от въпросите са със социокултурна и историческа насоченост и за тях се изискват специализирани познания (напр. завладяването на Казанското ханство от Иван Грозни, управлението на Сююмбике и т.н.).

Задача 5. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Писаните булки

Рибново, чието население се състои от българи мюсюлмани, се намира в Родопите. В него и до днес може да се види сватбеният ритуал „Гелина“. Запазен е в относително автентичен вид – въпреки превратностите на времето и бедността на жителите му, които често са принудени да ходят на гурбет.

„Сезонът на сватбите“ обикновено е през зимата – от декември до март, когато в миналото мъжете са били далеч със стадата, а днес са на гурбет в чужбина. Сватбата протича според традиционния за местните жители ритуал, при който лицето на момичето се боядисва в плътен пласт в бяло, а върху него се лепят пайети. Най-запомнящият се момент от церемонията е изрисуването на лицето на булката. Това се случва на втория ден от сватбата.

Изписването на лицето е дълбоко личен ритуал и на него присъстват само жени роднини. В края на тези специални приготовления на гелината (булката) дълго червено було покрива косата на младоженката, главата ѝ се забулва от сребристи нишки, а главата ѝ се обгръща с гирлянди. Дори върху затворените ѝ клепачи има богата украса от пулчета.

На площада, където се е събрало цялото село, се извива пишно многопластово хоро под звуците на зурни и тъпани, докато се появи булката с белосаното лице. Писаната булка е със затворени очи и дори не поглежда, за да не бъде урочасана.

(Източник: www.svet.bg; 16.02.2017;12:25)

1. Сравнете представения в текста сватбен обичай със сватбените обичаи на други етнокултурни общности у нас. Кое прави този обичай различен и уникален?

2. Практикува ли се другаде в България представеният в текста сватбен ритуал (освен в Рибново)? Потърсете информация и ако съществува такава практика, напишете къде и сред кои общности е запазена.

3. Разпространен ли е обичаят извън рамките на страната? Ако е така, посочете къде и сред какви етнокултурни групи се практикува.

4. Защо лицата на булките се изрисуват по специфичен начин? Споделете вашите предположения.

Методически коментар

Въпросите след текста имат за цел: (1) да развиват умения за съпоставяне и анализ на сходни признаци на различни обекти, процеси, явления и т.н.; (2) да предоставят допълнителни знания за непопулярни или слабо популярни културни практики на една от етническите групи в България, което да повиши равнището на интеркултурната компетентност на учениците; (3) да развиват дискурсните умения на подрастващите чрез изграждане на писмени текстове; (4) да подобряват уменията за намиране и за целесъобразно боравене с информация по конкретен въпрос; (5) да повишат интеркултурната „чувствителност“ на подрастващите. При решаване на задачата учениците вероятно ще срещнат известни затруднения, тъй като българите мохамедани живеят концентрирано в определени региони у нас, а това прави техните бит и култура слабо популярни. Не са широко известни и други подобни групи (торбеши, горани и т.н.), живеещи в съседни балкански страни, които практикуват описания в текста към задачата сватбен обичай. Подобна липса на достатъчна информация би затруднила учениците.

Предложените в статията текстове и въпросите към тях имат за цел да насочат вниманието на учители и методици към идеи за учебни дейности, които, приложени в педагогическата практика, да доведат до изводи за определени равнища в състоянието на *интеркултурната комуникативна компетентност* на ученици от първия гимназиален етап (VIII – X клас). Проучваната компетентност, от своя страна, се намира в непосредствена връзка с други компетентности на личността, чието владение има отношение към изпълнението на поставените задачи: езикова компетентност, дискурсна компетентност, социокултурна компетентност. За да отговорят успешно на въпросите, учениците трябва да приложат на практика своите знания и умения: (1) за езика и за езиковите единици от различни лингвистични равнища – лексикология, морфология, синтаксис и пр., които са част от съдържателните ядра на езиковата компетентност на личността; (2) за съставянето на писмен текст, съответстващ на изискванията на определени жанрови форми, който да се отличава със свързаност на кохезивно и на кохерентно равнище – характеристики, отнасящи се до семантичния корпус на дискурсната компетентност на личността; (3) за функционирането и уместната употреба на езика в условията на различни социокултурни контексти, които изграждат съдържанието на социокултурната компетентност на личността.

Като елемент на родовото понятие комуникативна компетентност, *интеркултурната комуникативна компетентност* позволява резултатите от нейното проучване да бъдат осмислени в рамките на проучването на цялостните комуникативни способности на обучаваните лица. Такъв подход създава предпоставки да се придобие комплексна представа за комуникативните знания и умения на учениците, да се набележат техните слабости и да се разполага с богат емпиричен материал, който да бъде използван като основа за други методически дейности

Формирането и развиването на *интеркултурната комуникативна компетентност* на учениците, осъществявано чрез обучението по български език, би могло да осигури на младите хора възможност за по-задълбочено и осмислено проникване в чуждите култури, за разширяване на собствения интелектуален кръгзор, за превръщането им в компетентни комуникатори, способни да посрещнат предизвикателствата, пред които ги изправя все по-глобализиращият се свят. Развиването у учениците на умения за *интеркултурен диалог* следва да окаже благоприятно въздействие върху ценностната система на обучаваните, върху индивидуалната им комуникативна компетентност, както и да способства за преодоляване на лични и на глобални ограничения, предизвикани от съвременния многоезичен и мултикултурен свят.

REFERENCES/LITERATURA

- Angelova, T. (2005). *Metodika na obuchenieto po balgarski ezik. Savremenni problemi*. Sofia: Sema RSH [Ангелова, Т. (2005). *Методика на обучението по български език. Съвременни проблеми*. София: Сема РШ].
- Dimchev, K. (2010). *Osnovi na metodikata na obuchenieto po balgarski ezik*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski [Димчев, К. (2010). *Основи на методиката на обучението по български език*. София: Св. Климент Охридски].
- Padeshka, M. (2010). Obuchenieto po balgarski ezik i ideyata za interkulturnoto obrazovanie. *Balgarski ezik i literatura* (elektronna versiya), kn. № 5 [Падешка, М. (2010). Обучението по български език и идеята за интеркултурното образование. *Български език и литература* (електронна версия), кн. № 5].
- Petrov, A. (2009). Klyuchovata kompetentnost „Obshtuvane na roden ezik“ i obuchenieto po balgarski ezik. *Balgarski ezik i literatura* (elektronna versiya), kn. №2 [Петров, А. (2009). Ключовата компетентност „Общуване на роден език“ и обучението по български език. *Български език и литература* (електронна версия), кн. №2].

Petrov, A. (2012). *Problemi na komunikativno orientiranoto obuchenie po balgarski ezik (V – XII klas)*. Sofia: Bulvest 2000 [Петров, А. (2012). *Проблеми на комуникативно ориентираното обучение по български език (V – XII клас)*. София: Булвест 2000].

METHODOLOGICAL ACTIVITIES OF DEVELOPING INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN BULGARIAN LANGUAGE TEACHING AT FIRST HIGH SCHOOL STAGE

Abstract. The present article aims to provide methodological activities of developing students' intercultural communicative competence in Bulgarian language teaching. The matter of the paper is motivated by the standpoint considering intercultural competence as the key competence of the 21st century. Its leading role is determined by multilingualism and multiculturalism that characterize the world nowadays. To turn youngsters into successful communicators in order to manage the challenges towards them, issued by the modern society, it is necessary for them to develop skills which enable students to participate in intercultural dialogue effectively. The communicatively oriented Bulgarian language teaching has the characteristics needed to make students master intercultural communicative skills.

✉ **Ms. Polina Zarkova, PhD. Student**

Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: poli01@abv.bg